

וְלֹא עוֹד, אֵלָא דְנַפְשָׁא דִּילִיָּה לָא סִלְקָא לְעִילָא,
 וְהִינּוּ דְאָמַר רַבִּי אַבָּא, רַחֲמֵנָא לְשׁוֹבֵינָן
 מִנֵּיִהוּ, וּמַעְלָבוֹנֵיִהוּ. וְאוֹקְמוּהָ אֶפִּילוּ עֲשִׂיר הוּא,
 וְאֵלֵינוּ הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ דְיִיקָא, אֶפִּילוּ מִכָּל בַּר
 נָשׁ נָמִי, וְכָל שְׂפָן מִסַּנְפָּא. וְהִינּוּ דְהוּהוּ רַב הַמְנוּנָא
 עֶבֶד, כִּד הָהוּהוּ אֲנִיר מִסְתַּלַּק מֵעֲבִידְתֵּיהּ,
 הָהוּהוּ יְהִיב לִיָּה אֲנִירִיהּ, וְאָמַר לִיָּה, טוֹל נַפְשָׁךְ
 דְאֶפְקִידַת בִּידְאִי, טוֹל פְּקֻדוֹנָךְ.

וְאֶפִּילוּ אָמַר יְהִי בִידְךָ, דְאֲנָא (לא) בְּעֵינָא
 לְסִלְקָא אֲנִירִי. לָא הָהוּהוּ בְּעֵי. אָמַר
 פְּקֻדוֹנָא דְגוֹנֵפְךָ, לָא אֲתַתְּחִי לְאֲתַפְקֵדָא בִּידֵי, כָּל
 שְׂפָן פְּקֻדוֹנָא דְנַפְשָׁא. דְהָא פְּקֻדוֹנָא דְנַפְשָׁא לָא
 אֲתִיְהִיבַת, אֵלָא לְקוֹדֶשָׁא בְּרִידְךָ הוּא.
 דְכַתִּיב, (תהלים לא) בִּידְךָ אֶפְקִיד רוּחִי, אָמַר רַבִּי

 לשון הקודש

וְאָמַר לוֹ: טַל אֵת נַפְשָׁךְ שְׁהַפְקֵדָתְךָ
 בְּיָדֵי, טַל אֵת פְּקֻדוֹנָךְ.
 וְאֶפִּילוּ אָמַר יְהִי בִידְךָ, שְׂאֵנִי (לא) רוּעָה
 לוֹתֵר עַל שְׂכָרִי – לָא הָיָה רוּעָה. אָמַר:
 פְּקֻדוֹן שֶׁל גּוֹנֵפְךָ לֹא רְאוּי לְהִיּוֹת מִפְּקֻד
 בְּיָדֵי, כָּל שְׂפָן פְּקֻדוֹן הַנַּפְשׁ, שְׁחָרִי פְּקֻדוֹן
 הַנַּפְשׁ לֹא נִתֵּן אֵלָא לְקֻדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 שְׂכַתוּב (תהלים לא) בִּידְךָ אֶפְקִיד רוּחִי. אָמַר

וְלֹא עוֹד, אֵלָא שְׁנַפְשׁוֹ אֵינָה עוֹלָה
 לְמַעְלָה, וְהִינּוּ מַה שְׁאָמַר רַבִּי אַבָּא:
 הִרְחֵמֵן יִצְיָלְנוּ מֵהֶם וּמַעְלָבוֹנֵם.
 וּפְרֻשָׁה, אֶפִּילוּ שְׁהוּא עֲשִׂיר, וְאֵלֵינוּ הוּא
 נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ דְיִיקָא, אֶפִּילוּ מִכָּל אָדָם
 גַּם בֶּן, וְכָל שְׂפָן עֲנִי. וְהִינּוּ מַה שְׁחָרִי
 עוֹשֶׂה רַב הַמְנוּנָא, כְּשֶׁחָרִי אוֹתוֹ שְׂכָר
 מִסְתַּלַּק מֵעֲבֻדְתּוֹ, הָיָה נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ

חַיֵּיא, וּבִידָא דְאַחֲרָא שְׁאֲרִי. אָמַר לֵיהּ, אֶפְיֻלוּ
בִידֵיהּ, בְּתַר דִּיהִיב.

כְּתִיב לֹא תִלִּין פְּעוּלַת שְׂכִיר, וּכְתִיב וְלֹא תִבָּא
עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. אֲלֵא הָא אוּקְמוּהָ, אֲבָל תָּא
חַזִּי לִית לָךְ יוֹמָא וְיוֹמָא, דְלֹא שְׁלֻטָא בֵיהּ יוֹמָא
עֲלָאָה אַחֲרָא. וְאִי אִיהוּ לָא יְהִיב לֵיהּ נַפְשָׁא דִילֵיהּ
בְּהֵוֹא יוֹמָא, כְּמָאן דְּפָגִים לְהֵוֹא יוֹמָא עֲלָאָה.
וּבְגִינֵי כֵךְ בִּיּוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ, וְלֹא תִבָּא עָלָיו
הַשֶּׁמֶשׁ. וְהָא דְאַתְמַר לֹא תִלִּין, בְּגִין דְנַפְשִׁיהּ לָא
סְלִיק, וְסְלִיק הֵוֹא נַפְשָׁא דְמִסְכְּנָא, וְדֵאֲנָשִׁי
בִיתֵיהּ, כְּמָה דְאַתְמַר.

רַבִּי חַיֵּיא פָּתַח וְאָמַר קָרָא אֲבִתְרֵיהּ, (ויקרא ט) לֹא
תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר וְגו', הֵאִי קָרָא
כְּמִשְׁמַעוּ. אֲבָל פְּרֻשָׁתָא דָּא, כְּלָא אוּלִיפְנָא מִינָהּ
מִלִּין אַחֲרֵינִין, וְכִלְהוּ תִלְיִין דָּא בְּדָא. תָּא חַזִּי, מָאן

לשון הקודש

בִּיּוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ.
וְהָא שְׁנַאֲמַר לֹא תִלִּין, מִשּׁוּם שְׁנַפְשׁוֹ לֹא
עוֹלָה, וְעוֹלָה אוּתָהּ נַפְשׁוֹ הַעֲנִי וְשַׁל אֲנָשִׁי
בֵיתוֹ, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר.

רַבִּי חַיֵּיא פָּתַח וְאָמַר פְּסוּק אַחֲרָיו, לֹא
תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר וְגו'. פְּסוּק זֶה
כְּמִשְׁמַעוּ, אֲבָל מִפְּרֻשָׁה זֶה כְּלָה לְמִדְּנוּ
מִמֶּנָּה דְבָרִים אַחֲרִים, וְכֵלָם תִּלְוִיִּים זֶה

רַבִּי חַיֵּיא, וּבִידָא אַחֲרָא מְתַר. אָמַר לוֹ,
אֶפְלוּ בִידוֹ, אַחֲרָא שְׁנַתְּנוּ.

כְּתוּב לֹא תִלִּין פְּעוּלַת שְׂכִיר, וּכְתוּב
וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. אֲלֵא הֵרִי
פְּרֻשָׁה, אֲבָל בַּא רְאָה, אִין לָךְ יוֹם וְיוֹם
שְׁלֹא שְׁלֻט בּוֹ יוֹם אַחֲרָא עֲלִיּוֹן. וְאִם הוּא
אִינוּ נוֹתֵן לוֹ אֶת נַפְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּמִי
שְׁפוּגִים אֶת אוֹתוֹ יוֹם עֲלִיּוֹן. וּמִשּׁוּם כֵּךְ

דְּלִיט לְחִבְרִיה, וְאִיהוּ קַמִּיה, וְאַכְסִיף לִיה, כְּאֵלוֹ
אוֹשִׁיד דְּמִיה, וְהָא אוֹקִימָנָא. וְהָא קָרָא, וְדָאוּ
חִבְרִיה עִמִּיה, וְהוּא לִיט לִיה, הֵהִיא מְלָה סְלָקָא.

דְּלִית לָךְ מְלָה וּמְלָה דְנַפִּיק מִפּוּמִּיה, דְּלָא אִית
לִיה קָלָא, תְּהוּא קָלָא סָלִיק לְעִילָא, וּכְמָה
קַסְטְרִין מִתְחַבְּרָן עִמִּיה דְּתְהוּא קָלָא, עַד דְּסְלָקָא
וְאִתְעַר אֲתַר דְּתְהוּמָא רַבָּא, כְּמָה דְּאוֹקִימֻתָּ וּכְמָה
מִתְעַרִּין עֲלִיה דְּתְהוּא בַר נָשׁ. וְוִי לְמָאן דְּאִפִּיק
מְלָה בִישָׂא מִפּוּמִּיה, וְהָא אוֹקִימֻתָּ.

וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל, כְּמִשְׁמְעוּ. וְאוֹקִימֻתָּ,
כְּמָאן דְּנָרִים לְאַחְרָא לְמַחְטִי. וְכֵן מָאן
דְּמַחֵי לְבִרְיָה רַבָּא. וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן וְגו', כְּמָאן
דְּלָא מְטָא לְהוֹרָאָה וְאוֹרִי, (כְּמָה דְּאֵת אִמְר) דְּכִתִּיב, (משלי
ז) כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעַצוּמִים כָּל הַרוּגִיָּה.

לְשׁוֹן הַקּוּדֻשׁ

כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹחַ, וּכְמָה הֵם שְׂמֵת עוֹרְרִים עַל
הָאָדָם. אוֹי לְמִי שְׂמוּעִיא דְּבַר רַע מִפִּיו,
וְהָרִי פִרְשׁוּהָ.

וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל, כְּמִשְׁמְעוּ.
וּפִרְשׁוּהָ, כְּמִי שְׂגוֹרִים לְאַחַר לְחַטָּא. וְכֵן
מִי שְׂמַכָּה אֶת בְּנוֹ הַגְּדוֹל. וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
תִתֵּן וְגו', כְּמִי שְׂלֵא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה
וּמוֹרָה, (כְּמִי שְׂנֵאמֵר) שְׂכֵתוֹב (משלי ז) כִּי רַבִּים

בְּזוּה. בֹּא רָאָה, מִי שְׂמַקְלֵל אֶת חִבְרוֹ,
וְהוּא לְפָנָיו, וּמְכַיֵּשׂ אוֹתוֹ, כְּאֵלוֹ שְׂפַד אֶת
דְּמוֹ, וְהָרִי בְּאֵרְנוֹ. וּפְסוּק זֶה כְּשֵׁאִין חִבְרוֹ
עִמוֹ, וְהוּא קָלֵל אוֹתוֹ, אוֹתוֹ הַדְּבוּר עוֹלָה.
שְׂאִין לָךְ דְּבוּר וְדְבוּר שְׂיוּעִיא מִפִּיו שְׂאִין
לוֹ קוֹל. אוֹתוֹ קוֹל עוֹלָה לְמַעְלָה, וּכְמָה
מְלֻאכֵי חֲבֵלָה מִתְחַבְּרִים לְאוֹתוֹ הַקּוֹל,
עַד שְׂעוֹלָה וּמַעִיר אֶת הַתְּהוּם הַגְּדוֹל,

וְהָאֵי אֶעְבֵּר, מִשּׁוּם וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל,
בְּגִין דְּאֶכְשִׁיל לִיה לְחַבְרִיה לְעֵלְמָא דְאַתִּי.

דְּתַנִּינָן מָאן דְּאָזִיל בְּאוּרַח מִיִּשְׂר בְּאוּרֵייתָא,
וּמָאן דְּאֶשְׁתַּדַּל בְּאוּרֵייתָא כְּדָקָא יָאוּת,
אוּת לִיה חוּלְקָא טָבָא תְּדִיר לְעֵלְמָא דְאַתִּי.
דְּהֵהִיא מְלָה דְּאוּרֵייתָא דְּאֶפִּיק מִפּוּמִּיה, אִזְלָא
וּשְׂאֵטָא בְּעֵלְמָא, וּסְלָקָא לְעֵילָא. וּכְמָה עֵלְאִין
קְדִישִׁין מִתְחַבְּרָאן בְּהֵהִיא מְלָה, וּסְלָקָא בְּאוּרַח
מִיִּשְׂר, וְאֶתְעַפֵּר בְּעַטְרָא קְדִישָׁא, וְאֶסְתַּחֵי בְּנִהְרָא
דְּעֵלְמָא דְאַתִּי, דְּנָגִיד וְנָפִיק מֵעֵדָן, וְאֶתְקַבַּל בֵּיה,
וְאֶשְׁתַּאֲב בְּגוּיָה, וְאֶתְעַנַּג (ס"א וְאֶתְנַטַּע) סוּחְרֵינִיה דְּהֵהוּא
נִהְרָא, אִילְנָא עֵלְאָה. וּכְדִין נָגִיד וְנָפִיק נִהְרָא
עֵלְאָה וְאֶתְעַפֵּר בֵּיה בְּהֵהוּא בַר נָשׁ כָּל יוֹמָא,
כְּמָה דְּאֶתְמַר.

לשון הקודש

עליונים קדושים מתחברים עם אותם
הדבר, ועולה בדרך ישרה, ומתעטר
בעטרה קדושה, ורוחץ הנקה של העולם
הבא, שופע ויוצא מעדן, ומתקבל בו
ונשאב לתוכו, ומתענג (נטע) סביב אותו
הנקה, העץ העליון. ואז שופע ויוצא אור
עליון ומתעטר עם אותו אדם כל יום,
כמו שנתבאר.

חללים הפילה ועצמים כל הרניקה. וזה
עבר, משום ולפני עור לא תתן מכשול,
משום שהכשיל את חברו לעולם הבא.
ששנינו, מי שהולך בדרך ישרה
בתורה ומי שמשתדל בתורה בראוי, יש
לו תמיד חלק טוב לעולם הבא. שאותו
דבר התורה שהוציא מפיו, הולך
ומשוטט בעולם, ועולה למעלה. וכמה

וּמֵאֵן דְּלַעֵי (נ"א דיליף) בְּאוֹרֵייתָא, וְלֹא אֲשַׁתְּדַּל בְּהַ
 בְּאוֹרַח קְשׁוּט, (דף פ"ה ע"ב) וּבְאוֹרַח מִיִּשְׂרָאֵל.
 הַהוּא מַלְכָּה סְלֻקָּא, וְסִטֵּי אוֹרְחִין, וְלִית מָאן
 דִּיתְחַבֵּר בְּהַ, וְכֹלָא דְחִיָּין לָהּ לְבַר, וְאָזִיל וְשָׂאט
 בְּעֻלְמָא וְלֹא יִשְׁכַּח אֲתֵר. מָאן גְּרִים לִיהַ הַאי.
 הַהוּא דְסֵאטֵי לִיהַ מְאוֹרַח מִיִּשְׂרָאֵל, הָדָא הוּא דְכְּתִיב
 וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל. וּבְגִינֵי כֹךְ כְּתִיב,
 וַיִּרְאֵתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי יי'.

וּמֵאֵן דִּתִּיאֻבְתִּיחַ לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא, וְלֹא אֲשַׁכַּח
 מָאן דִּיזְלִיף לִיהַ, וְהוּא בְּרַחֲמֵימוֹתָא
 דְּאוֹרֵייתָא, לָעֵי בְּהַ, וּמְגֻמְגֻם בְּהַ, בְּגֻמְגֻמָּא דְלֹא
 יָדַע. כָּל מַלְכָּה וּמַלְכָּה סְלֻקָּא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 חֲדַי בְּהַהִיא מַלְכָּה, וְקַבִּיל לָהּ, וְנִטַּע לָהּ סְחַרְגִּיחַ
 דִּתְהוּא נַחְלָא, וְאֲתַעְבִּידוּ מֵאֲלִין מְלִין אֵילָנִין
 רַבְרַבִּין, וְאַקְרוּן עַרְבֵי נַחַל, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (משלי
 ה) בְּאַהֲבַתָּהּ תִּשְׁנֶה תְּמוּד.

לשון הקודש

תתן מכשול. ומשום כך כתוב, ויראת
 מאלהיך אני ה'.

ומי שתשוקתו לעסק בתורה ולא מוצא
 מי שילמד אותו, והוא באהבת התורה
 לומד אותה, ומגמגם בה בגמגום שאינו
 יודע – כל דבור ודבור עולה, והקדוש
 ברוך הוא שמת באותו דבור ומקבל

ומי שעוסק (שלומד) בתורה ולא משתדל
 בה בדרך אמת ובדרך ישרה, אותו
 הדבר עולה וסוטה בדרךים, ואין מי
 שיתחבר עמו, והכל דוחים אותו החוצה,
 והולך ומשוטט בעולם ולא ימצא מקום.
 מי גרם לו את זה? אותו שהסטה אותו
 מדרך הישר. והו שכתוב ולפני עור לא

וְדָוִד מִלְּבָא אָמַר, (תהלים פ) הוֹרֵנִי יְיָ דְרִכְךָ אֱהִיֶךָ
 בְּאַמְתָּךְ. וּכְתִיב (תהלים כז) וּנְתַנִּי בְּאַרְחַ מִישׁוֹר
 לְמַעַן שׁוֹרְרִי. וּפְאִין אֵינּוֹן דִּידְעִין אֲזַרְחִי
 דְּאוֹרֵייתָא, וּמִשְׁתַּדְּלִי בָּהּ בְּאַרְחַ מִישׁוֹר, דְּאֵינּוֹן
 נְטַעִין אֵילָנִין דְּחִיּוֹן לְעֵילָא, דְּכֻלְּהוּ אֲסוּתָא. וּבְגִין
 כֶּךָ כְּתִיב, (מלאכי ב) תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ. וְכִי אֵית
 תּוֹרָה דְלָאו אֵיהִי אֱמֶת. אֵין פְּגוּוֹנָא דְאַמְרֹן, דְּאוֹרֵי
 מָאן דְלֹא יָדַע, וְלָאו אֵיהִו קְשׁוּט וְהֵהוּא דְאוֹלִיף
 מְלָה מִינֵיהּ, אוֹלִיף מְלָה דְלָאו אֵיהִו אֱמֶת. וּבְגִינֵי
 כֶּךָ כְּתִיב, תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ.

וְעַם כָּל דָּא, מִיבְעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמִילָף מְלִי
 דְּאוֹרֵייתָא מְכָל בַּר נָשׁ, אֲפִילוּ מִמָּאן דְלֹא
 יָדַע. בְּגִין דְּעַל דָּא יִתְעַר בְּאוֹרֵייתָא, וַיִּיתֵי לְמִילָף
 מִמָּאן דִּידְעַ, וּלְבַתֵּר אֲשַׁתְּכַח, דְּאָזִיל בָּהּ בְּאוֹרֵייתָא

לשון הקודש

כתוב, (מלאכי ב) תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ. וכי יש תורה שאינה אמת? כן, כמו שאמרנו, שמורה מי שלא יודע, ואינו אמת, ואותו שלומד ממנו, לומד דבר שאינו אמת. ומשום כך כתוב, תורת אמת היא.

ועם כל זה, צריך אדם ללמד דברי תורה מכל אדם, אפילו ממי שאינו יודע. משום שעל כן יתעורר בתורה, ויבא ללמד ממי שיודע, ואחר כך נמצא

אותו, ונוטע אותו סביב אותו הנחל, ונעשים מאותם דבורים עצים גדולים, ונקראים ערבי נחל. זהו שכתוב (משלי ה) באהבתה תשגה תמיד.

וְדָוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים פ) הוֹרֵנִי ה' דְרִכְךָ אֱהִיֶךָ בְּאַמְתָּךְ. וּכְתוּב (שם כז) וּנְתַנִּי בְּאַרְחַ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרִי. אֲשֶׁרִי אוֹתָם שִׁידְעִים אֵת דְרָכֵי הַתּוֹרָה וּמִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נוֹטְעִים עֲצֵי חַיִּים לְמַעַלָּה, שֶׁכֵּלֶם רְפוּאָה. וּמִשׁוּם כֶּךָ

בְּאַרְחָה קְשׁוּט. תָּא חֲזִי, יִשְׁתַּדַּל בְּרַ נָשׁ בְּעֵלְמָא
בְּאוּרֵייתָא וּפְקוּדֵי, אֲפִילוּ דְלֹא עֶבֶד לְשָׁמְהָ,
דְּמִתּוּךְ שְׂלֵא לְשָׁמְהָ בָּא לְשָׁמְהָ.

רַבִּי יוֹסִי פִתַּח קָרָא אֲבִתְרִיהּ וְאָמַר, (ויקרא יט) לֹא
תַעֲשׂוּ עֹל בְּמִשְׁפָּט וְגו'. לֹא תַעֲשׂוּ עֹל
בְּמִשְׁפָּט, בְּמִשְׁמָעוֹ. אֲבָל הָאֵל אֲתָמַר, דְּפִרְשִׁתָּא דָּא
מְלִין עֲלָאין וְיִקְרִין אֵית בָּהּ בְּפִקּוּדֵי אוּרֵייתָא. הָאֵי
קָרָא מְסוּפִיָּה קָא מִשְׁמָע, דְּכִתְיִב בְּצִדְקָא תִשְׁפּוּט
עֲמִיתְךָ. תָּא חֲזִי, תְּרִי דְרֵגִין אֵינוּן הָכָא: מִשְׁפָּט,
וְצִדְקָא. מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי. אֲלֵא חַד רַחֲמֵי, וְחַד
דִּינָא, וְדָא אֲתִבְסָם בְּדָא.

כִּד אֲתַעַר צִדְקָא, דָּאִין דִּינָא לְכֵלָא כְּתָדָא, דִּלִּית
בֵּיהּ רַחֲמֵי, וְלֹא וְתִרְנוּתָא. כִּד אֲתַעַר מִשְׁפָּט,
אֵית בֵּיהּ רַחֲמֵי. יָכוֹל יְהִי כֵלָא בְּמִשְׁפָּט. אָתָּא
קָרָא וְאָמַר, בְּצִדְקָא תִשְׁפּוּט עֲמִיתְךָ. מָאֵי טַעְמָא.

לשון הקודש

וּנְכַבְּדִים בְּמַצּוּת הַתּוֹרָה. מִסּוּף הַפְּסוּק
הַזֶּה מִשְׁמָע, שְׂפָתוֹב בְּצִדְקָא תִשְׁפּוּט
עֲמִיתְךָ. בָּא רֵאָה, שְׁתֵּי דְרֵגוֹת הֵן כָּאֵן –
מִשְׁפָּט וְצִדְקָא. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא אֲחַד

רַחֲמִים וְאֲחַד דִּין, וְזֶה מִתְּבַשֵּׁם עִם זֶה.
בְּשִׁמְתָא עוֹרֵר צִדְקָא, הוּא דֵּן דִּין אֵת הַכֹּל
כְּאֲחַד, שְׂאִין בּוֹ רַחֲמִים וְלֹא וְתִרְנוּת.
בְּשִׁמְתָא עוֹרֵר מִשְׁפָּט, יֵשׁ בּוֹ רַחֲמִים. יָכוֹל

שְׁהוּלְךָ בַתּוֹרָה בְּדִרְךָ אֲמַת. בָּא רֵאָה,
יִשְׁתַּדַּל אָדָם בְּעוֹלָם בַּתּוֹרָה וּבְמַצּוּתֶיהָ
אֲפִלוּ שְׂאִין עוֹשֶׂה לְשָׁמְהָ, שְׂמִתּוּךְ שְׂלֵא
לְשָׁמְהָ בָּא לְשָׁמְהָ.

רַבִּי יוֹסִי פִתַּח בְּפְסוּק אַחֲרֵיו וְאָמַר, לֹא
תַעֲשׂוּ עֹל בְּמִשְׁפָּט וְגו'. לֹא תַעֲשׂוּ עֹל
בְּמִשְׁפָּט, בְּמִשְׁמָעוֹ. אֲבָל הֲרִי נָאֲמַר,
שְׂבִפְרָשָׁה הוּוּ יֵשׁ בָּהּ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים

בְּגִין דְּצַדִּיק לָאוּ דְאִין לְדָא וְשָׁבִיב לְדָא, אֶלְא בְּלֵהוּ
 בְּחֻדָּא בְּשִׁקוּלָא חֻדָּא. בְּגִוּוּנָא דָּא לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָּל
 וְלֹא תִהְדַּר פְּנֵי גְדוּל, אֶלְא בְּלֵהוּ בְּשִׁקוּלָא חֻדָּא,
 בְּצַדִּיק. יָכוֹל יְהִי כִלָּא דִּינָא בְּצַדִּיק בְּלַחֲדוּדֵי. אַתָּא
 קָרָא וְאָמַר תִּשְׁפּוּט, דְּבַעֵי לְחַפְרָא לְהוּ בְּחֻדָּא, דְּלֹא
 יִשְׁתַּבַּח דָּא בְּלֹא דָּא, וְהֵאֵי שְׁלִימוּ דְּדִינָא.

וְכָל כֵּךְ לְמַת. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁכִיחַ
 תַּמָּן. וּבְגִינֵי כֵךְ בְּעֵי לְאִשְׁלֻמָּא דִּינָא. בְּגִוּוּנָא
 דְּאִיהוּ עֶבֶד לְתַתָּא, בְּגִוּוּנָא דִּילִיָּה מִמֶּשׁ עֶבֶד
 לְעִילָא. וְתָא חֲזִי, קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁנֵי כּוּרְסֵיִיא
 דְּדִינָא, בְּשַׁעְתָּא דְּדִינֵי יִתְבִּין, חֻדָּא הוּא
 דְּכְתִיב, (תהלים ט) כּוּנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ. וּמִתַּמָּן אֲתַתְּקֵן
 כּוּרְסֵיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּמֵאֵן אִיהוּ כּוּרְסֵיהּ.
 אֲלִין אִינוּן צַדִּיק וּמִשְׁפַּט. חֻדָּא הוּא דְּכְתִיב, (תהלים

לשון הקודש

וְכָל כֵּךְ לְמַת? מִשּׁוּם שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא מְצוּי שָׁם. וּמִשּׁוּם כֵּךְ צָרִיךְ
 לְהַשְׁלִים אֶת הַדִּין. כִּמוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 לְמַפָּה, כִּמוּ שֶׁלּוֹ מִמֶּשׁ עוֹשֶׂה לְמַעְלָה.
 וְכֵאן רְאֵה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁם כְּסֵא
 שֶׁל דִּין בְּשַׁעְתָּה שְׁיִושְׁבִים הַדִּינִים, זֶהוּ
 שְׁכַתוֹב (תהלים ט) כּוּנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ.
 וּמִשָּׁם נִתְקַן כְּסֵא שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא. וְכֵי הוּא הַכְּסֵא? אֵלּוּ הֵם צַדִּיק

יְהִיָּה הַכֹּל בְּמִשְׁפַּט? בָּא הַכְּתוּב וְאָמַר,
 בְּצַדִּיק תִּשְׁפּוּט עֲמִיתֶךָ. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם
 שְׁצַדִּיק לֹא דָן אֶת זֶה וְעוֹבֵב אֶת זֶה, אֶלְא
 כֹּלָם בְּאֶחָד בְּמִשְׁקַל אֶחָד. כִּמוּ כֵן, לֹא
 תִשָּׂא פְּנֵי דָּל וְלֹא תִהְדַּר פְּנֵי גְדוּל, אֶלְא
 כֹּלָם בְּמִשְׁקַל אֶחָד, בְּצַדִּיק. יָכוֹל יְהִיָּה
 הַכֹּל בְּצַדִּיק בְּלַבְדוּ? בָּא הַכְּתוּב וְאָמַר
 תִּשְׁפּוּט, שְׁצָרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם בְּאֶחָד שֶׁלֹּא
 יִמְצֵא זֶה בְּלֵי זֶה, וְזוֹהֵי שְׁלֵמוֹת הַדִּין.

(ט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כְּסֵאֶךָ. וּמֵאֵן דְּדָאִין דִּינָא,
 בְּעֵי לְמִידָן (ס"א לְמִיתָב) בְּכוּרְסִיָּה דְּמִלְכָּא. וְאִי פְּגִים
 חַד מְנִיָּהוּ, בְּאֵלוּ פְּגִים לְכוּרְסִיָּה דְּמִלְכָּא. וּבְדִין
 קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲסִתְלַק מִפִּינֵיהוּ דְּדִינֵי, וְלֹא
 קָאִים בְּדִינֵיהוּ. וּמֵאִי אָמַר. (תהלים יב) עֲתָה אָקוּם
 יְאֹמַר יי' וְגו'. וְרוּחָא דְּקוּדְשָׁא אָמַר, (תהלים נז) רוּחָה
 עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים.

רעיא מהימנא

לֹא תִשְׁנֵא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ (ויקרא
 יט) וְגו'. פְּקוּדָא דָּא, לְאוּכְחָא לְהַהוּא דְּחָטִי, לְמַחְזִי לִיה
 רְחִימוּ סְגִיָּא, דְּרַחֲמִים לִיה, בְּגִין דְּלֹא יִתְעַנֵּשׂ אִיהוּ. דְּהָא בְּקוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא כְּתִיב, (משלי ג) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יי' יוֹכִיחַ. וּבְמָה
 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד וְאוּכַח לְמֵאֵן דְּרַחֲמִים לִיה, הָכִי יוֹלִיף
 בַּר נֶשׂ מַהְהוּא אֲרַחָא, וְיוֹכַח לְחַבְרִיָּה. קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמֵאִי
 אוּכַח לְבַר נֶשׂ. אוּכַח לִיה בְּרַחֲמֵי בְּסִתְרָא, אִי יִקְבַּל לִיה יְאוּת.

לשון הקודש

רעיא מהימנא

לֹא תִשְׁנֵא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ
 תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְגו'. מַעֲוָה זוֹ לְהוֹכִיחַ
 אֶת אוֹתוֹ שְׁחָטָא לְהִרְאוּת לּוֹ אַהֲבָה
 רַבָּה, שְׂאוּהַב אוֹתוֹ, כְּדִי שֶׁהוּא לֹא יַעֲנֵשׂ.
 שְׁחָרִי כְּתוּב בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אֶת
 אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ. וּכְמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמוֹכִיחַ אֶת מִי שְׂאוּהַב
 אוֹתוֹ, כִּךָ יִלְמַד אָדָם מֵאוֹתָהּ הַדְּרִיךְ

וּמִשְׁפָּט. זְהוּ שְׂכַתוּב (שם ט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט
 מְכוּן כְּסֵאֶךָ. וְכִי שְׂדָן דִּין, צְרִיךְ לְדוּן
 (לְשַׁבָּח) בְּכִסֵּא הַמְּלָךְ. וְאִם פּוֹגֵם אַחַד
 מֵהֶם, בְּאֵלוּ פְּגִים אֶת כִּסֵּא הַמְּלָךְ. וְאִזּוֹ
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתְלַק מִבֵּין
 הַדִּינִים, וְלֹא עוֹמֵד בְּדִינֵיהֶם. וּמָה
 אוֹמְרִי? (שם יב) עֲתָה אָקוּם יְאֹמַר ה' וְגו'.
 וְרוּחַ הַקְּדָשׁ אוֹמְרֵת, (שם נז) רוּחָה עַל
 הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים.

וְאִי לָא, אֹכְחָ לִיהַ בֵּין רְחִימוּי. אִי יִקְבֵּל יָאוּת. וְאִי לָא, אֹכְחָ לִיהַ בְּאַתְגְּלִיָּא לְעִינִיהוֹן דְּכֻלָּא. אִי יִקְבֵּל יָאוּת. וְאִי לָאו, שְׂרִי לִיהַ, וְלָא אֹכְחָ לִיהַ, וְשָׁבִיב (דף פ"ו ע"א) לִיהַ יִיזִיל וְיַעֲבִיד רְעוּתִיהַ.

בְּקַדְמֵיתָא אֹדְעַ לִיהַ בְּסַתְרָא, בְּגִין לְאֹכְחָא לִיהַ, וְלְאַתְעָרָא לִיהַ, דְּלָא יִגְדַע בִּיהַ בַּר נָשׁ. וְדָא אִיהוּ בִּינִיָּה לְבִינִיָּה. אִי מְקַבֵּל יָאוּת. וְאִי לָאו, אֹדְעַ לִיהַ בֵּין רְחִימוּי, בְּזִמְנָא דְכַתְנָא רַבָּא הָוָה בְּעַלְמָא, יְהִיב לִיהַ מַרְעִין בְּעַרְסִיָּה, וְאַתּוּ רְחִימוּי דְקוּדְשָׁא בְרִיד הוּא, וְאֹדְעֵן לִיהַ, אִי אֵית בִּיהַ חוּבָא דִּיִּתּוּב מֵיָּה, וְלְעִיִּין בְּמַלְיָה. אִי מְקַבֵּל יָאוּת, וְאִי לָאו אֹכְחָ לִיהַ בְּאַתְגְּלִיָּא, בְּמִמוּנִיָּה, בְּבִגְדֵי, דְּכֻלָּא מְלַחֲשֵׁן עָלֵיהַ, וְיִיתּוּן לְגַבִּיָּה. אִי מְקַבֵּל יָאוּת. וְאִי לָאו שְׂאָרֵי לִיהַ מְאַרְיָה לְמַעֲבַד רְעוּתִיהַ, וְלָא יִתְקִיף בִּיהַ לְעַלְמִין. כְּגִוּוּנָא דָּא אַעֲטְרִיד לִיהַ לְאֹכְחָא לְחַבְרִיָּה בְּקַדְמֵיתָא בְּסַתְרָא. לְבַתַּר בֵּין רְחִימוּי. לְבַתַּר בְּאַתְגְּלִיָּא. מִכָּאן וְלְהַלָּאָה יִשְׁבּוּק לִיהַ וְיַעֲבִיד רְעוּתִיהַ.

לשון הקודש

בְּעוֹלָם, נָתַן לוֹ מַחְלָה בְּמַסְתּוֹ, וּבְאוּ אוֹהֲבֵי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמוֹדִיעִים לוֹ, שְׂאֵם יֵשׁ בּוֹ חוּבָה שְׁיִשׁוּב מִמֶּנָּה וְעֵינֵן בְּדַבְּרֵיו. אִם מְקַבֵּל – מוֹטָב, וְאִם לֹא – מוֹכִיחַ אוֹתוֹ כְּגִלוּי, בְּמִמוּנֵי, בְּבִגְדֵי, שְׂפָלָם מְדַבְּרִים עָלָיו וְיִבּוֹאוּ אֵלָיו. אִם מְקַבֵּל – מוֹטָב, וְאִם לֹא – מַתִּיר לוֹ קוּנֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֵי, וְלֹא מַחְזִיק בּוֹ לְעוֹלָמִים. כְּגִוּוֹן זֶה צְרִיךְ לוֹ לְהוֹכִיחַ לְחַבְרֵי בְּרֵאשׁוּנָה בְּסַתְרָא, וְאַחַר כֵּן בֵּין אוֹהֲבֵי, וְלְבִסּוֹף כְּגִלוּי. מִכָּאן וְלְהַלָּאָה יַעֲזוּב לוֹ וְיַעֲשֶׂה כְּרְצוֹנֵי.

וְיֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ. בְּמָה מוֹכִיחַ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם? הוּא מוֹכִיחוֹ בְּאַהֲבָה בְּסַתְרָא. אִם יִקְבֵּל אוֹתוֹ – יָפָה. וְאִם לֹא מוֹכִיחוֹ בֵּין אוֹהֲבֵי, אִם יִקְבֵּל – יָפָה, וְאִם לֹא – מוֹכִיחוֹ כְּגִלוּי לְעֵינֵן כֻּל. אִם יִקְבֵּל – יָפָה. וְאִם לֹא – מֵנִיחַ אוֹתוֹ וְלֹא מוֹכִיחַ אוֹתוֹ, וְעוֹזֵב אוֹתוֹ שְׂיִלְךָ וְיַעֲשֶׂה אֶת רְצוֹנֵי.

בְּרֵאשׁוּנָה מוֹדִיעָה לוֹ בְּסַתְרָא, כְּדִי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ וְלְעוֹרֵר אוֹתוֹ, שְׂלֵא יִפִּיר בּוֹ בֶּן אָדָם. וְזֶה הוּא בֵּינוּ לְבִינֵנוּ. אִם מְקַבֵּל – טוֹב, וְאִם לֹא – מוֹדִיעַ לוֹ בֵּין אוֹהֲבֵי. בְּזִמְן שֶׁהִבְהִין הַגְּדוֹל הָיָה

וְעַל דָּא כְּתִיב הוֹכַח תּוֹכִיחַ. הוֹכַח: בְּסִתְרָא, דְּלֹא יִגְדַע בֵּיהּ
 בַּר נָשׁ. תּוֹכִיחַ: בֵּין חֲבָרִי וְרַחֲמוּי. אֶת עֲמִיתְךָ:
 בְּאַתְנַגְלִיָּא. וְעַל דָּא לֹא כְּתִיב בְּקַדְמִיתָא תּוֹכִיחַ, אֶלָּא הוֹכַח.
 תּוֹ הוֹכַח, אִי אִיהוּ בַּר נָשׁ דִּיכְסוּף, לֹא יִימָא לִיהּ וְלֹא יוֹכִיחַ
 לִיהּ אֲפִילוּ בְּסִתְרָא, אֶלָּא יִימָא קַמִּיהּ, כְּמָאן דְּמִשְׁתַּעֵי בְּמַלְיָן
 אַחֲרֵינָן. וּבְגוּ אֵינּוּן מַלְיָן, יְדַבֵּר מָאן דְּעֵבֵד הַהוּא חוֹבָא הוּא כֹּד
 וְכֹד, בְּגִין דְּאִיהוּ יָדַע בְּגַרְמִיהּ, וַיִּשְׁתַּבֵּיכ מַהְהוּא חוֹבָא. וְעַל דָּא
 הוֹכַח. וְאִם לָאוּ, תּוֹכִיחַ. וְלִבְתַּר אֶת עֲמִיתְךָ בְּאַתְנַגְלִיָּא. מְכַאן
 וְלְהִלָּאָה וְלֹא תִשָּׂא עָלְיָו חֲטָא.

דְּבַר אַחַר וְלֹא תִשָּׂא עָלְיָו חֲטָא, דְּהָא כִּיּוֹן דְּבַר נָשׁ אֹכַח
 לְחֲבָרִיָּהּ, וְאִזְדַּמֵּן לְאַוְכְחָא לִיהּ בְּאַתְנַגְלִיָּא, לֹא יִסְלַק
 קַמִּיהּ הַהוּא חוֹבָה דְּעֵבִיד, דְּאִסִּיר לִיהּ וְדַאי, אֶלָּא יִימָא סְתָם,
 וְלֹא יִסְלַק עָלְיָו הַהוּא חוֹבָא בְּאַתְנַגְלִיָּא, וְלֹא יִרְשִׁים עָלְיָו חוֹבָא,
 דְּקוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא חָס עַל יְקָרָא דְּבַר נָשׁ, אֲפִילוּ בְּחֵיבָנָא. (ע"ב
 רע"א מהימנא).

לשון הקודש

וְעַל זֶה כְּתוּב הוֹכַח תּוֹכִיחַ. הוֹכַח –
 בְּסִתְרָא, שְׂלֵא יָדַע בּוּ כֵּן אָדָם. תּוֹכִיחַ –
 בֵּין חֲבָרִי וְאֹהֲבֵי. אֶת עֲמִיתְךָ –
 בְּגַלְוִי. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב בְּרֵאשׁוֹנָה
 תּוֹכִיחַ, אֶלָּא הוֹכַח. וְעוֹד הוֹכַח – אִם
 הוּא אָדָם שְׂיִתְבִּישׁ, לֹא יֵאמֵר לוֹ וְלֹא
 יוֹכִיחַ אוֹתוֹ אֲפִילוּ בְּסִתְרָא, אֶלָּא יֵאמֵר
 לְפָנָיו כְּמִי שְׂמִסְפֵּר בְּדַבְרִים אַחֲרִים.
 וּבִתּוֹךְ אוֹתָם דְּבָרִים יִזְכִּיר מִי שְׂעוּשָׁה
 אוֹתוֹ הַחֲטָא הוּא כֹּד וְכֹד, כְּדִי שְׂהוּא
 יָדַע בְּעַצְמוֹ וַיַּעֲזֹב אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא. וְעַל

כֵּן הוֹכַח. וְאִם לֹא – תּוֹכִיחַ. וְאַחַר כֵּן
 אֶת עֲמִיתְךָ – בְּגַלְוִי. מְכַאן וְהִלָּאָה –
 וְלֹא תִשָּׂא עָלְיָו חֲטָא.
 דְּבַר אַחַר וְלֹא תִשָּׂא עָלְיָו חֲטָא – שְׂחָרִי
 כִּיּוֹן שְׂאָדָם מוֹכִיחַ אֶת חֲבָרוֹ וּמְזַדְמָן
 לְהוֹכִיחוֹ בְּגַלְוִי, לֹא יַעֲלֶה לְפָנָיו אוֹתוֹ
 חֲטָא שְׂעוּשָׁה, שְׂאָסוּר לוֹ וְדַאי, אֶלָּא
 יֵאמֵר סְתָם, וְלֹא יַעֲלֶה עָלְיָו אוֹתוֹ חֲטָא
 בְּגַלְוִי, וְלֹא יִרְשִׁים עָלְיָו חֲטָא. שְׂהַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא חָס עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם אֲפִילוּ
 בְּרִשְׁעִים. (ע"ב כֵּן רע"א מהימנא).

פָּתַח וְאָמַר, וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְגו'. וַיְהִי
קוֹל הַשּׁוֹפָר, הִבָּא אֶתְפָּלִינוּ סִפְרֵי קְדָמָי
וְכו', עַד דְּאָתוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה, וְאוּדוּ לִיה
לְרַבִּי אֲחָא.

קָמוּ, עַד דְּהוּוּ אֲזִלִּי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לֹא תִלְךְ
רַבִּיל בְּעַמְךָ לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ לֹא תִקּוּם
וְלֹא תִטּוֹר. הָא אֲזִיקִימָנָא לֹון, וְכִלְהוּ אֶתְעֵרוּ
עַלֵייהוּ חֲבַרְיָא, אֲבָל נִימָא מְלָה בְּפִרְשָׁתָא דָּא,
כְּתִיב, אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהִמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ
כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים וּבְגֵד כְּלָאִים שְׁעִטְנוּ
לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (ישעיה מג) אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם
יְי' וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ
וְתִאֲמִינוּ וְגו'. אַתֶּם עֲדֵי, אֵלִין אִינוּן יִשְׂרָאֵל.
וְתִנְיָנוּ, אֵלִין אִינוּן שְׂמִיָּא וְאַרְעָא, דְּכְתִיב (דברים ל)

לשון הקודש

פָּתַח וְאָמַר, וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְגו'.
וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר, כָּאֵן גְּחֻלְקוּ סִפְרֵי
הַקְּדָמוֹנִים וְכו', עַד שֶׁבָּאוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי
יְהוּדָה, וְהוּדוּ לְרַבִּי אֲחָא.

קָמוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר, לֹא תִלְךְ רַבִּיל בְּעַמְיָךְ, לֹא תִשָּׂא
אֶת אַחִיךָ, לֹא תִקּוּם וְלֹא תִטּוֹר. הָרִי
בְּאַרְנוּ אֹתָם, וְכֻלָּם הִתְעוֹרְרוּ עֲלֵיהֶם

הַחֲבֵרִים. אֲבָל נֹאמַר דְּבַר בְּפִרְשָׁה הוּו'.
כְּתוּב אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ, בְּהִמְתָּךְ לֹא
תִרְבִּיעַ כְּלָאִים, שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים,
וּבְגֵד כְּלָאִים שְׁעִטְנוּ לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם
ה' וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ
וְתִאֲמִינוּ וְגו'. אַתֶּם עֲדֵי, אֵלוּ הֵם יִשְׂרָאֵל.
וְשִׁנְיָנוּ, אֵלוּ הֵם שְׂמִיָּם וְאַרְצָן, שְׁכַתוּב

הַעִידוֹתַי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֲבָל
 יִשְׂרָאֵל אֵינּוֹן סִהְדִין אֵלֶיךָ עַל אֵלֶיךָ, וְשָׁמַיָא וְאַרְעָא
 וְכָלֵא, סִהְדִין עָלְיֵיהוּ. וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי, דָּא
 יַעֲקֹב, דְּכִתִּיב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר, וְכִתִּיב, (ירמיה ל) וְאַתָּה אֵל תִּירָא
 עַבְדֵי יַעֲקֹב. וְאִית דְּאִמְרֵי דָא דְדוּד. וְדוּד עַבְדֵי
 אִקְרִי, דְּכִתִּיב, (ישעיה לז) לְמַעַנִי וּלְמַעַן דְדוּד עַבְדֵי
 אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי, דָּא דְדוּד עֲלָאָה.

לְמַעַן תִּדְעוּ וְתִאֱמִינוּ לִי וְתִבְנִינוּ כִּי אֲנִי הוּא. מָאִי
 כִּי אֲנִי הוּא. דְּאֶתְרַעִיתִי בְּהָהוּא דְדוּד,
 וּבְהָהוּא יַעֲקֹב. אֲנָא, הוּא אֵינּוֹן מִמֶּשׁ. לְפָנֵי לֹא
 נּוֹצֵר אֵל, דְּתַנִּינֵן, קָרָא קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא לְיַעֲקֹב
 אֵל, דְּכִתִּיב, (בראשית לג) וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
 קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב אֵל. הָדָא הוּא
 דְּכִתִּיב, לְפָנֵי לֹא נּוֹצֵר אֵל וְאַחֲרֵי לֹא יְהִיָּה. וּבְגִין

לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ

עַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי, זֶה דְדוּד הַעֲלִינֵן.
 לְמַעַן תִּדְעוּ וְתִאֱמִינוּ לִי וְתִבְנִינוּ כִּי אֲנִי
 הוּא (ישעיה מט). מַה זֶה כִּי אֲנִי הוּא?
 שֶׁהִתְרַצִּיתִי בְּאוֹתוֹ דְדוּד וּבְאוֹתוֹ יַעֲקֹב,
 אֲנִי הוּא הֵם מִמֶּשׁ. לְפָנֵי לֹא נּוֹצֵר אֵל,
 שֶׁשָּׁנִינוּ, קָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב
 אֵל, שֶׁכָּתוּב (בראשית לו) וַיִּקְרָא אֵל אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב

(דברים ד) הַעִידוֹתַי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת הָאָרֶץ. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵם עֲדִים אֵלֵינוּ
 עַל אֵלֵינוּ, וְשָׁמַיִם וְאַרְצָא וְהַכֹּל עֲדִים עֲלֵיהֶם.
 וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב
 (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר, וְכָתוּב אֵל תִּירָא עַבְדֵי
 יַעֲקֹב. וַיֵּשׂ אֲמָרִים, זֶה דְדוּד. וְנִקְרָא דְדוּד
 עַבְדֵי, שֶׁכָּתוּב (שם לו) לְמַעַנִי וּלְמַעַן דְדוּד

כָּךְ, אֲנִי הוּא. כִּלְאֵי כִמָּה דְאַתְמָר. וְאַתְרִי לֹא יִהְיֶה,
דְּהָא דָּוָד חֲבִי אֶקְרִי, וְלֹאֵי אִית בְּתַרְיָה אַחְרָא.

תָּא חַזִּי, כּד פְּרָא קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא, אֶתְקִין
כָּל מַלְאָה וּמְלָאָה, כָּל חַד וְחַד בְּסִטְרוּי. וּמְנִי
עַלְיֵיהוּ חִילִין עֲלָאִין. וְלִית לָךְ אֶפִּילוּ עֲשָׂבָא זְעִירָא
בְּאַרְעָא, דְּלִית לֵיה חִילָא עֲלָאָה לְעִילָא. וְכָל מַה
דְּעֶבְדִּין בְּכָל חַד וְחַד, (תְּרֵי נּוּסַחִי) וְכָל מַה דְּכָל חַד
וְחַד עֶבִיד, כִּלְאֵי הוּא בְּתַקִּיפּוּ דְּהַהוּא חִילָא עֲלָאָה,
דְּמִמָּנָא עֲלִיה לְעִילָא. וְכִלְהוּ נְמוּסִין גְּזִירִין מְדִינָא,
עַל דִּינָא נְטֻלִין, וְעַל דִּינָא קִיּוּמִין. לִית מָאן
דְּנִפִיק (דף ט"ז ע"ב) מִן קִיּוּמִיָּה לְבַר.

וְכִלְהוּ מְמָנִין, מִן יוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֲלֵמָא, מִתְּפַקְדָּן
שְׁלִטוּנִין עַל כָּל מַלְאָה וּמְלָאָה. וְכִלְהוּ נְטֻלִין
עַל נִימוּסָא אַחְרָא עֲלָאָה, דְּנְטֻלִין כָּל חַד וְחַד.

לְשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה

כָּל אַחַד וְאַחַד, (שְׁתֵּי נּוּסַחֹת) וְכָל מַה שְׁכָּל
אַחַד וְאַחַד עוֹשֶׂה, הַכֵּל הוּא בְּחֻזֵק שְׁל
אוֹתוֹ הַכֵּחַ הָעֲלִיּוֹן שְׁמִמְנָה עָלָיו
מְלַמְעָלָה. וְכָל הַהֲנַהֲגוֹת גְּזוּרוֹת מִן הַדִּין,
עַל דִּין הֵם נּוּסְעִים, וְעַל הַדִּין הֵם עוֹמְדִים.
אֵין מִי שְׁיֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ הַחוּצָה.

וְכָל הַמְּמָנִים, מִיּוֹם שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם,
נִתְמַנּוּ שְׁלִיטִים עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר, וְכֻלָּם
מִתְנַהֲגִים עַל הַנְּהַגָּה אַחֲרַת עֲלִיּוּנָה

אֵל. זֶהוּ שְׁכָתוּב לְפָנַי לֹא נּוֹצֵר אֵל וְאַתְרִי
לֹא יִהְיֶה. וּמִשּׁוּם כָּךְ אֲנִי הוּא, הַכֵּל, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר. וְאַתְרִי לֹא יִהְיֶה, שְׁתְּרִי דָּוָד
נִקְרָא כָּךְ, וְאֵין אַחְרָיו אַחֵר.

כֵּאֵל רָאָה, בְּשַׁבְרָא הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא
אֶת הָעוֹלָם, תִּקַּן כָּל דְּבַר וְדְבַר, כָּל אַחַד
וְאַחַד בְּעֵדוּ, וּמְנָה עֲלֵיהֶם כַּחוֹת עֲלִיּוּנִים.
וְאֵין לָךְ אֶפִּילוּ עֲשָׂב קָטָן בְּאַרְצֵי שְׁאֵין לוֹ
כַּח עֲלִיּוֹן לְמַעְלָה. וְכָל מַה שְׁעוֹשִׂים עִם

בְּמָה דְכָתִיב, (משלי לא) וַתִּקַּם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טָרֶף
 לְבֵיתָהּ וְחֶק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. בֵּינוֹן דְּנִטְלִין תְּהוּא חֶק,
 בְּלָהוּ אַקְרוּן חֶקוֹת, וְתְהוּא חֶק דְּאֶתְיִיחִיב לָהּ, מִן
 שְׁמִיָּא קָא אֶתִּי, וּכְדִין אֶתְקָרוּן חֶקוֹת שְׁמַיִם. וּמְנָלָן
 דְּמִן שְׁמַיִם קָא אֶתְיִין. דְּכָתִיב (תהלים פא) כִּי חֶק
 לְיִשְׂרָאֵל הוּא.

וְעַל דָּא כְּתִיב, אֶת חֶקוֹתֵי תְשֻׁמוֹרוֹ בְּגִין דְּכָל
 חַד וְחַד מְמַנָּא עַל מַלְאָה יְדִיעָא בְּעֵלְמָא,
 בְּתְהוּא חֶק. בְּגִין כְּדָּ אָסִיר לְמַחְלַף זִינִין, וְלֹאֲעֵלָא
 זִינָא בְּזִינָא אַחְרָא. בְּגִין דְּאֶעְקֹר לְכָל חֵילָא
 וְחֵילָא מֵאֶתְרֵיהוּ, (ומבכיש פמליא של מעלה) וְאֶכְחִישׁ
 פּוּמְבִי דְמִלְכָא.

כְּלָאִים, מַהוּ כְּלָאִים. כְּמָאן דְּיָחִיב אַחְרָא בְּבִי
 מִטָּרָא, כְּמָה דְּאֶתְ אָמַר (ירמיה לו) אֵל בֵּית

לשון הקודש

וְעַל בֵּן כְּתוּב אֶת חֶקְתִּי תִשְׁמְרוּ,
 מְשׁוּם שְׁכַל אַחַד וְאֶחָד מְמַנָּה עַל דְּבַר
 יְדוּעָ בְּעוֹלָם, בְּאוֹתוֹ הַחֶק. מְשׁוּם כְּדָ
 אָסוּר לְהַחְלִיף מִינִים וּלְהַכְנִים מִין בְּמִין
 אַחַר, מְשׁוּם שְׁעוּקָר אֶת כָּל כַּח וְכַח
 מִמְקוּמוֹ, (ומבכיש פמליא של מעלה) וּמְכַחִישׁ אֶת
 פְּרָסוּם הַמְלָךְ.

כְּלָאִים, מַהוּ כְּלָאִים? כְּמִי שְׁנוֹתָן מִיִּשְׁהוּ

שְׁנוּטְלִים כָּל אַחַד וְאֶחָד, כְּמוֹ שְׁכָתוּב
 (משלי לא) וַתִּקַּם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טָרֶף
 לְבֵיתָהּ וְחֶק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. בֵּינוֹן שְׁנוּטְלִים
 אוֹתוֹ חֶק, בְּלָם נִקְרְאִים חֶקוֹת, וְאוֹתוֹ
 הַחֶק שְׁנַתָּן לָהֶם בָּא מְשֻׁמִּים, וְאִזּוֹ
 נִקְרְאִים חֶקוֹת שְׁמַיִם. וּמְנָלָן שְׁבָאִים
 מְשֻׁמִּים? שְׁכָתוּב (תהלים פא) כִּי חֶק
 לְיִשְׂרָאֵל הוּא.

הַכֶּלֶא, בְּגִין דְּלֹא לְמַעַבְדַּ מִיְדֵי. כְּלָאִים: מְנִיעוּתָא,
 דְּמִנֵּעַ לְכָל אֵינוֹן חֵילִין מַעֲבִידְתָּא דְּלַהוֹן. כְּלָאִים:
 עֲרַבּוּבֵיָא, דְּעַבִּיד עֲרַבּוּבֵיָא בְּחֵילָא דְּלַעִילָא,
 וְאַכְחִישׁ פּוּמְפֵי דְּמַלְפָּא, כְּמָה דְּאַתְמַר, (וּבְגִין כְּד) וּבְגִד
 כְּלָאִים שְׁעֻטֵינוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֵיךְ.

תָּא חֲזִי, כְּתִיב (בראשית ב) וּמִעַן הִדְעַת טוֹב וְרַע לֹא
 תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת
 תָּמוּת. וְהָא אֲתַמַּר, דְּשָׁנֵי פְקוּדוּי דְּמַלְפָּא, וְאַחֲלַף
 עֵץ חַיִּים, דְּבִיּה אֲשַׁתְּלִים כְּלָא, וּבִיּה תִלְיָא
 מְהִימְנוּתָא, וְאַתְדַּבֵּק בְּאַתַּר אַחְרָא. וְהָא תְּנִינָן,
 בְּכִלָּא בְּעֵי בַר נָשׁ לְאַחְזָא עוּבְדָא כְּגוֹזְנָא
 דְּלַעִילָא, וְלְמַעַבְדַּ עוּבְדָא כְּמָה דְּאַצְטְרִיךְ. וְאִי
 אֲשַׁתְּנִי בְּמַלְה אַחְרָא, הוּא אֲנִגִּיד עָלֶיּה לְשַׁרְיָא
 בִּיּה מַלְה אַחְרָא דְּלֹא אֲצְטְרִיךְ.

לשון הקודש

טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך
 ממנו מות תמות. והרי נתבאר, ששנה
 מצות המלך, והחליף עץ חיים, שבו
 השתלם הכל ובו תלויה האמונה, ונדבק
 במקום אחר. והרי שנינו, בפל צריך
 אדם להראות מעשה כמו שלמעלה
 ולעשות מעשה כמו שצריך. ואם שנה
 בדבר אחר, הוא משפיע להשרות בו
 דבר אחר שלא צריך.

אחר בבית האסורים, כמו שנאמר (ירמיה
 41) אל בית הכלא, כדי לא לעשות דבר.
 כלאים – מניעה, שמונע את כל אותם
 הפחות מן המעשה שלהם. כלאים –
 ערבוביה, שעושה ערבוביה בכת
 שלמעלה ומכחיש את פרסום המלך,
 כמו שנאמר ובגד כלאים שעטנו לא
 יעלה עליך.

כא ראה, כתוב (בראשית ב) ומען הדעת